

یک مطالعه پیرامون بخش کشاورزی در لایحه برنامه دوم

■ بخش کشاورزی؛

آیا گامها کوتاه تر می شود؟

کار: گروه تحقیق

مسئول گروه: مهندس سعید مهاجری

اشاره

لایحه برنامه دوم در ستاریوی اول، رشد ۴/۵ درصدی برای ارزش افزوده بخش کشاورزی منظور داشته و در ستاریوی دوم، این رشد سالانه را معادل ۴/۹۹ پیش بینی کرده است. بنابراین در سال ۱۳۷۷ ارزش افزوده بخش کشاورزی به ترتیب برای دو ستاریو معادل ۴۲۲۴/۸ و ۴۳۰۷/۶ میلیارد ریال خواهد بود.

برآوردهای کارشناسی حاکی از آن است که در نسین رشد ارزش افزوده بخش کشاورزی، ارتباط آن با میزان رشد سرمایه گذاری در این بخش طی برنامه دوم، رعایت نگردیده است. از سوی دیگر مناسبت ارقام مصوب برنامه اول و ارقام پیشنهادی در لایحه برنامه دوم، نشانگر کاهش قابل توجه سهم بخش کشاورزی از اعتبارات عمرانی کشور در برنامه دوم است، چراکه رقم ۱۷۸۵ درصدی سهم بخش کشاورزی از اعتبارات عمرانی کشور در برنامه اول، در برنامه دوم به ۳/۹ درصد (ستاریو اول) و ۴/۳ درصد (ستاریو دوم) تنزل نموده است.

گزارش فشرده ای را که ملاحظه می فرمایید، لایحه برنامه دوم در بخش کشاورزی را مورد ارزیابی قرار داده و علاوه بر ارزیابی میزان ارزش افزوده و نرخ سرمایه گذاری در این بخش، چگونگی عملیات زیربنایی آب و خاک، تجهیز و نوسازی اراضی سستی، مستنهای آبیاری، تخریب منابع طبیعی در قلمس با سرعت عملیات احیایی را مورد بازنگری و سنجش قرار داده است.

بخش کشاورزی و دامپروری

سال ۱۳۶۷ با نرخ رشد متوسط سالانه ۵/۰۶ درصد به ۳۳۹۰/۱ میلیارد ریال بالغ شده است. با توجه به این اصل که در برنامه پنجساله اول تأکید بر تجهیز و استفاده از ظرفیتهای تولیدی خالی بخش کشاورزی بوده که در مقایسه با تجهیز و استفاده از ظرفیتهای جدید تولیدی، مستلزم سرمایه گذاری به مراتب کمتری بوده است، در برنامه پنجساله دوم در تعیین رشد ارزش افزوده بخش کشاورزی، ارتباط آن با رشد میزان سرمایه گذاری رعایت نگردیده است و رشد ارزش افزوده بخش کشاورزی بدون تطابق لازم با رشد سرمایه گذاری در این بخش تعیین گردیده است. برای اثبات این امر چنانچه رشد سرمایه گذاری ثابت ناخالص در بخش کشاورزی را در برنامه پنجساله اول نسبت به رشد ارزش افزوده این بخش محاسبه نمایم ملاحظه خواهد شد که این نسبت برابر $\frac{۱۰/۲}{۵/۰۶} = ۲/۰۱۶$ درصد رشد سرمایه گذاری بدست خواهد آمد که نشانگر افزایش درصد رشد ارزش افزوده به ازاء ۲/۰۱۶ درصد رشد سرمایه گذاری بوده است. لیکن در برنامه پنجساله دوم این نسبت در سناریو اول برابر $\frac{۷/۵۴}{۴/۵} = ۱/۶۷۵$ و در سناریو دوم: $\frac{۸/۸۷}{۴/۹۱} = ۱/۸۰۶$ درصد رشد سرمایه گذاری در نظر گرفته شده است. بدین معنا که در برنامه دوم می بایست در سناریو اول به ازاء ۱/۶۷۵ درصد رشد سرمایه گذاری

در لایحه برنامه پنجساله دوم تولید ناخالص داخلی در سناریو اول از ۱۳۲۵۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۲ (با نرخ رشد متوسط سالانه ۵/۳۹٪) به ۱۷۲۴۱/۳ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۷ و در سناریو دوم با نرخ رشد متوسط سالانه ۵/۸۹ درصد به ۱۷۶۴۶/۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۷ بالغ خواهد شد. جمع ارزش افزوده بخشها نیز در سناریو اول از ۱۴۷۱۶/۳ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۲ با نرخ رشد متوسط سالانه ۴/۳ درصد به ۱۸۱۶۴/۴ میلیارد ریال و در سناریو دوم با نرخ رشد متوسط سالانه ۴/۸ درصد به ۱۸۶۰۴ میلیارد ریال در سال پایانی برنامه خواهد رسید. میزان ارزش افزوده بخش کشاورزی در برنامه دوم در سناریو اول از ۳۳۹۰/۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۲ با نرخ رشد متوسط سالانه ۴/۵ درصد به ۴۲۲۴/۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۷ و در سناریو دوم با نرخ رشد متوسط سالانه ۴/۹۱ درصد به ۴۳۰۷/۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۷ افزایش خواهد یافت. عملکرد برنامه اول نشانگر افزایش تولید ناخالص داخلی از ۹۲۳۴/۳ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۷ با نرخ رشد متوسط سالانه ۷/۵ درصد به رقم ۱۳۲۵۸ میلیارد ریال و جمع ارزش افزوده بخشها از ۱۰۳۱۰/۹ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۷ با نرخ رشد متوسط ۷/۳ درصد به ۱۴۷۱۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۲ بوده است. ارزش افزوده بخش کشاورزی نیز در برنامه پنجساله اول از ۲۶۴۸ میلیارد ریال در

۱ درصد به رشد ارزش افزوده و در سناریو دوم در مقابل ۱/۸۰۶ درصد رشد سرمایه‌گذاری ۱ درصد به رشد ارزش افزوده اضافه شود. این نسبتها با توجه به نیاز به تجهیز و استفاده از ظرفیتهای جدید تولیدی بخش کشاورزی طی برنامه دوم، با واقعیت منطبق نمی‌باشد و تحقق آنها غیرمقدور خواهد بود.

برنامه دوم و سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی

در برنامه پنجساله دوم طبق لایحه پیشنهادی دولت به مجلس شورای اسلامی کل سرمایه‌گذاری در کشور طی پنجسال طول برنامه به قیمت ثابت سال ۱۳۶۱ در سناریو اول ۱۳۴۵۸/۴ میلیارد ریال و در سناریو دوم ۱۲۳۵۹/۴ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است.

سهم بخش کشاورزی از سرمایه‌گذاری فوق در سناریو اول ۹۱/۸ میلیارد ریال برابر ۶/۸ درصد و در سناریو دوم ۹۵۶/۶ میلیارد ریال معادل ۶/۷ درصد از کل سرمایه‌گذاری کشور خواهد بود.

رشد متوسط سالانه سرمایه‌گذاری کل در طول برنامه دوم در سناریو اول معادل ۱۰/۹ درصد از ۱۸۷۰/۳ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۲ به ۲۹۱۷/۳ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۷ و در سناریو دوم برابر ۹/۳ درصد از ۱۸۷۰/۳ میلیارد ریال سال ۱۳۷۲ به ۳۱۳۶/۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۷ پیش‌بینی شده است.

متوسط رشد سالانه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی در طول برنامه دوم در سناریو اول برابر ۷/۵ درصد از ۱۳۵/۶

میلیارد ریال در سال ۱۳۷۲ به ۱۹۵/۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۷ و در سناریو دوم برابر ۸/۹ درصد از ۱۳۵/۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۲ به ۲۰۷/۴ ریال منظور شده است.

کل سرمایه‌گذاری انجام شده در طول برنامه پنجساله اول ۷۲ - ۱۳۶۸ به قیمت ثابت سال ۱۳۶۱، ۱۳۶۹۵/۹ میلیارد ریال بوده که از این میزان مبلغ ۵۶۱/۹ میلیارد ریال در بخش کشاورزی سرمایه‌گذاری شده که نسبت به کل سرمایه‌گذاری برابر ۷/۳ درصد بوده است. متوسط رشد سالانه سرمایه‌گذاری کل در دوره برنامه پنجساله اول ۱۰/۳ درصد و متوسط رشد سالانه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی ۱۰/۲ درصد تحقق یافته است. سرمایه‌گذاری کل ۱۱۴۳/۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۷ به ۱۸۷۰/۳ ریال در سال ۱۳۷۲ و سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی از ۸۳/۴ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۷ به ۱۳۵/۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۲ بالغ گردیده است.

پس می‌توان نتیجه گرفت که رشد سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی در برنامه اول بطور متوسط ۱۰/۲ درصد در سال بوده که در مقایسه با رشد سرمایه‌گذاری کل کشور که سالانه ۱۰/۳ درصد بوده، همسان می‌باشد. در صورتی که در برنامه دوم رشد متوسط سالانه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی در سناریو اول ۷/۵ درصد و در سناریو دوم ۸/۹ درصد تعیین شده که در

۱- ارقام بانک مرکزی برای سال ۱۳۷۰ برابر ۱۹۴۲/۹ و سال ۱۳۷۱ برابر ۲۰۸۱/۲ میلیارد ریال به قیمت ثابت سال ۱۳۶۱ می‌باشد.

بخش کشاورزی برنامه

رشد متوسط سالانه اعتبارات عمرانی در برنامه دوم در سناریو اول برابر $30/7$ درصد و در سناریو دوم معادل $31/2$ درصد در نظر گرفته شده است.

اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی در سناریو اول در طول برنامه برابر $4513/3$ میلیارد ریال یا $3/9$ درصد کل اعتبارات عمرانی و در سناریو دوم مبلغ $5359/4$ میلیارد ریال یا $4/3$ درصد منظور شده است. رشد متوسط سالانه اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی در سناریو اول 21 درصد در طی دوران برنامه و در سناریو دوم $19/2$ درصد پیش‌بینی شده است.

در برنامه پنجساله اول مصوب مجلس شورای اسلامی کل اعتبارات عمرانی کشور طی پنجسال $72 - 1368$ برابر 8189 میلیارد ریال و دارای رشد متوسط سالانه برابر $11/85$ درصد از کل اعتبارات عمرانی و دارای رشد متوسط سالانه $24/90$ درصد در دوران برنامه بوده است. مقایسه ارقام مصوب برنامه اول و ارقام پیشنهادی در لایحه برنامه دوم، نشانگر کاهش قابل توجه سهم بخش کشاورزی از اعتبارات عمرانی کشور در برنامه دوم می‌باشد. $11/85$ درصد سهم بخش کشاورزی از اعتبارات عمرانی کشور در برنامه اول به $3/9$ درصد و $4/3$ درصد از

مقایسه با رشد سرمایه‌گذاری کل که در سناریو اول $9/3$ درصد و در سناریو دوم $10/3$ درصد پیش‌بینی شده، در هر دو سناریو کمتر است. بعبارت دیگر سهم بخش کشاورزی از تشکیل سرمایه ثابت ناخالص داخلی کشور که $7/3$ درصد در طول برنامه پنجساله اول بوده طی سالهای برنامه دوم در سناریو اول به $6/8$ درصد و در سناریو دوم به $6/7$ درصد تقلیل یافته است.

چنانچه سهم دولت در تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در بخش کشاورزی در برنامه اول از محل اعتبارات عمرانی و سرمایه‌گذاری شرکتهای دولتی با سهم دولت در تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در بخش کشاورزی در برنامه دوم مورد مقایسه قرار گیرد^(۲) می‌توان به احتمال ضعیف تحقق تشکیل سرمایه پیش‌بینی شده در بخش کشاورزی را در برنامه دوم به آن پی برد. کاهش اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی از $11/8$ درصد کل اعتبارات عمرانی کشور مصوب برنامه اول به $3/9$ درصد و $4/2$ درصد در سناریو اول و دوم برنامه دوم دلیل این مدعاست.

اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی

کل اعتبارات عمرانی کشور در طی پنجسال برنامه دوم $77 - 1373$ براساس ارقام لایحه پیشنهادی دولت به مجلس شورای اسلامی در سناریو اول معادل $115924/4$ میلیارد ریال و در سناریو دوم 122392 میلیارد ریال پیش‌بینی شده است.

۲- سرمایه‌گذاری ثابت ناخالص کل در سالهای 1370 و 1371 در لایحه برنامه دوم در مقایسه با ارقام بانک مرکزی از تفاوت بسیار چشمگیری برخوردار می‌باشد، براین اساس میزان سرمایه‌گذاری ثابت ناخالص کل کشور نسبت به ارقام بانک مرکزی 80 درصد می‌باشد.

پنجساله اول که ۸۷۲ میلیارد ریال بوده ۷/۶ درصد کاهش نشان می‌دهد یا عبارت دیگر رشد متوسط سالانه اعتبارات عمرانی برنامه اول به قیمت ثابت سال ۱۳۶۷ برابر ۲۲ درصد بوده که در برنامه پنجساله دوم به رشد منفی (۷/۶-) درصد در سال تنزل یافته است. مقایسه اعتبارات عمرانی مصوب بخش کشاورزی در برنامه اول به قیمت ثابت سال ۱۳۶۷ با سناریو اول و دوم و با لحاظ نمودن سوسید تسهیلات بانکی نشان می‌دهد که اعتبارات عمرانی مصوب بخش کشاورزی که در برنامه پنجساله اول برابر ۸۷۲ میلیارد ریال بوده در پنجساله دوم در سناریو اول ۱۱۳۸/۷ میلیارد ریال و در سناریو ۲ برابر ۹۴۱/۸ میلیارد ریال تعیین شده که در مورد اول ۳۰/۵ درصد و در مورد دوم ۸ درصد نسبت به برنامه اول افزایش دارد.

با توجه به افزایش بودجه عمرانی کشور در سناریو دوم کاهش اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی به هیچ وجه معقول نمی‌باشد. زیرا کل اعتبارات عمرانی کشور در برنامه دوم به قیمت ثابت سال ۱۳۶۷ در طول پنجسال برنامه در سناریو اول برابر ۲۳۹۲۳/۲ میلیارد ریال و در سناریو دوم معادل ۲۵۶۴۷/۶ میلیارد ریال تعیین شده است که سناریو دوم نسبت به سناریو اول ۱۰/۷ درصد افزایش نشان می‌دهد که در

اعتبارات عمرانی کل کشور در سناریو اول و دوم در برنامه دوم تنزل نموده است.

با توجه به اینکه اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی در برنامه اول بدون لحاظ نمودن سوسید اعتبارات بانکی بوده و در برنامه دوم سوسید اعتبارات بانکی بعنوان اعتبار عمرانی بخش کشاورزی منظور شده است چنانکه عملکرد اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی در برنامه اول با اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی در برنامه دوم مورد مقایسه قرار گیرد ملاحظه میشود متوسط سالانه رشد عملکرد اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی بدون لحاظ نمودن سوسید تسهیلات بانکی در طی سالهای برنامه اول برابر ۴۵/۸ درصد بوده و اعتبار عمرانی بخش از ۷۶/۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۶۷ به ۵۰۲/۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۲ بالغ شده است. در صورتی که رشد اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی در دوران برنامه دوم بدون لحاظ نمودن سوسید تسهیلات بانکی تنها ۱ درصد پیش‌بینی شده، که این میزان رشد معادل $\frac{1}{4}$ رشد عملکرد اعتبارات عمرانی بدون سوسید بخش کشاورزی در برنامه اول می‌باشد. به تعبیر دیگری اگر اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی در برنامه دوم را به نرخ ثابت سال ۱۳۶۷^(۳) یعنی سال پایه برنامه اول با اعتبارات مصوبه برنامه اول مورد مقایسه قرار دهیم، ملاحظه خواهد شد در

سالهای برنامه دوم کل اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی به قیمت ثابت سال ۱۳۶۷ برابر ۷۴۹/۱ میلیارد ریال در مقایسه با کل اعتبارات مصوب بخش کشاورزی در برنامه

۳- تعدیل اعتبارات به نرخ ثابت سال ۱۳۶۷ با استفاده از شاخصهای ارائه شده توسط دفتر کلان در سالهای ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۱ و شاخصهای ارائه شده برای تورم از ۱۳۷۲ تا ۱۳۷۷ انجام گرفته و برای سال ۱۳۷۲، شاخص تعدیل سال ۱۳۷۱، با توجه به نرخ رشد تورم ۲۶ درصد در این سال محاسبه شده است.

بخش‌های مورد برنامه

نهاد‌های کشاورزی و ۱۸۴۵/۳ میلیارد ریال یا ۳۷/۶ درصد به منظور پرداخت هزینه‌های جاری پرسنلی و اداری دستگاه‌های اجرایی متصدی بخش در نظر گرفته شده است. رشد متوسط سالانه اعتبارات جاری بخش کشاورزی (هزینه‌های پرسنلی و اداری و سوسید نهاده‌های کشاورزی) ۱۱/۷ درصد و رشد متوسط سالانه اعتبارات جاری پرسنلی و اداری بخش ۱۰/۵ درصد پیش‌بینی شده است. اعتبارات جاری بخش کشاورزی با سوسید، ۴٪ کل اعتبارات جاری کشور و بدون سوسید ۱/۵ درصد کل

رابطه با اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی درست برعکس عمل شده و اعتبارات عمرانی این بخش با کاهش غیرموجه روبرو شده و حتی نسبت به سناریو اول تنزل یافته است. جداول شماره ۱ الی ۵ نشانگر وضعیت اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی در برنامه اول و دوم می‌باشد.

اعتبارات جاری بخش کشاورزی در طول برنامه دوم معادل ۴۹۰۱/۳ میلیارد ریال از ۱۲۲۶۱۴ میلیارد ریال کل اعتبارات جاری کشور پیش‌بینی شده است. از این مبلغ ۳۰۵۶ میلیارد ریال برای تأمین سوسید

جدول شماره ۱- اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی در سناریو اول طی دوران برنامه دوم (۷۷-۱۳۷۳) (ارقام به میلیارد ریال)

شرح	مصوب ۷۲	۱۳۷۳	۱۳۷۴	۱۳۷۵	۱۳۷۶	۱۳۷۷	رشد سالیانه طول برنامه
اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی	۵۰۲/۷	۵۴۳/۱	۷۰۶/۱	۸۹۰/۵	۱۰۷۲/۲	۱۳۰۱/۵	۲۱
اعتبارات عمرانی	۹۶۸۳/۹	۱۲۶۱۱/۴	۱۶۶۶۸/۶	۲۱۳۵۰/۳	۲۸۶۱۱/۸	۳۶۸۸۲/۲	۳۰/۶
درصد به کل	۵/۲	۴/۳	۴/۳	۴/۳	۴/۲	۳/۷	۳/۵

جدول شماره ۲- اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی در سناریو دوم طی دوران برنامه دوم ۷۷-۱۳۷۳ (ارقام به میلیارد ریال)

شرح	مصوب ۷۲	۱۳۷۳	۱۳۷۴	۱۳۷۵	۱۳۷۶	۱۳۷۷	رشد سالیانه طول برنامه
عمرانی بخش کشاورزی	۵۰۲	۸۵۳/۵	۸۶۰/۱	۱۱۱۳/۶	۲۳/۱	۱۳۰۲/۲	۲۱
عمرانی کل کشور	۹۶۸۳/۹	۱۴۸۳۱	۱۸۲۶۶	۲۲۸۹۶	۲۹۷۰۷	۳۷۶۹۲	۳۱/۲
درصد بودجه عمرانی بخش کشاورزی نسبت به کل بودجه عمرانی	۵/۲	۵/۷	۴/۷	۴/۹	۴/۱	۳/۴	-

بخش کشاورزی

سخت و طاقت‌فرسای کار در بخش کشاورزی فاصله بسیار بزرگی بین پرداختهای دستگاههای اجرایی شاغل در بخش کشاورزی و سایر دستگاههای اجرایی کشور وجود داشته است. انتظار می‌رفت به منظور نیل به تحول در ساختار تولید و ارتقاء کمی و کیفی تولیدات در بخش کشاورزی، در برنامه دوم برای حفظ نیروی انسانی فنی و متخصص موجود و جذب نیروی انسانی متخصص مورد نیاز، جایگاه ویژه‌ای در نظر گرفته شود و تبعیض موجود در پرداختها به نفع کارکنان فنی و متخصص بخش کشاورزی که یکی از مهمترین بخشهای مولد کشور است از میان برداشته شود که متأسفانه چنین نشده است.

رشد اعتبارات جاری پرسنلی و اداری بخش کشاورزی طی برنامه دوم ۱۰/۵ درصد منظور شده است این رقم نسبت به نرخ تورم پیش‌بینی شده در برنامه دوم که ۱۲ درصد می‌باشد کمتر است و در مقایسه با رشد بودجه جاری کل کشور که ۱۵/۶ درصد در سال می‌باشد اختلاف بسیار قابل توجهی دارد.

با توجه به این واقعیت که دستگاههای اجرایی بخش کشاورزی از جاذبه لازم برای حفظ نیروهای فنی و متخصص موجود و به خدمت گرفتن نیروهای فنی و متخصص مورد نیاز در مقایسه با سایر بخشهای اقتصادی برخوردار نیستند و از طرف دیگر برای پیشبرد اهداف خود نیاز شدید به جذب اینگونه نیروها دارند، این شیوه

اعتبارات جاری کشور در برنامه دوم منظور شده است. در برنامه پنجساله اول اعتبارات جاری پرسنلی و اداری بخش کشاورزی برابر ۳۳۱/۹ میلیارد ریال از ۲۰۷۶۶/۵ میلیارد ریال کل اعتبارات جاری مصوب این برنامه یا ۱/۶ درصد پیش‌بینی شده بود.

رشد متوسط سالانه اعتبارات جاری بخش کشاورزی در طی سالهای برنامه اول برابر ۱۰/۳ درصد و رشد متوسط سالانه کل اعتبارات جاری کشور ۱۱/۳ درصد در نظر گرفته شده بود.

عملکرد اعتبارات جاری بخش کشاورزی طی سالهای برنامه اول نشانگر این امر است که طی این سالها (۷۲ - ۱۳۶۸) جمعاً ۶۳۸/۹ میلیارد ریال یا ۱/۸۳ درصد از ۳۴۷۶۹/۵ میلیارد ریال کل بودجه جاری کشور به بخش کشاورزی اختصاص یافته است و رشد متوسط سالانه عملکرد اعتبارات جاری کشور طی سالهای برنامه اول برابر ۳۸/۵ درصد و رشد متوسط سالانه عملکرد اعتبارات جاری بخش در این مدت بیش از رشد متوسط سالانه اعتبارات جاری کشور یعنی ۴۰/۷ درصد بوده است. با وجود این، بودجه جاری بخش کشاورزی پاسخگوی هزینه جاری پرسنلی و اداری این بخش نبوده و هر ساله شاهد اختصاص بخش مهمی از اعتبارات طرحهای عمرانی برای ترمیم این کمبود بوده‌ایم که متأسفانه این شیوه هم نتوانسته است پاسخگوی مشکل باشد و با توجه به اهمیت و شرایط

جدول شماره ۵- اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی در برنامه اول و ستاد دوم از لایحه برنامه دوم در مقابل اعتبارات عمرانی کل کشور و دیگر بخشهای اقتصادی (ارقام به میلیارد ریال)

ردیف دوره برنامه دوم	اعتبارات عمرانی	اعتبار مصوب	اعتبار برنامه دوره اول	اعتبار مصوب اعتبارات عمرانی	برنامه دوم	اعتبار کل	درصد کل اعتبارات عمرانی	درصد کل	اعتبارات عمرانی برنامه دوم	درصد کل	اعتبارات عمرانی	عنوان
۱۳/۸	۳۵۸۵	۳۵۸۵	۳۰	۱۰۲۴	۳۷۶	۳۷۶	۳۰	۲۰	۳۸۰۴	۹۴	۵۱۹/۶	امور عمومی
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	امور دفاعی
۳۰/۵	۵۱۹۶/۸	۲۰۴۲/۴	۲۷	۵۱۷۷	۱۷۹۰/۱	۱۷۹۰/۱	۱۶	۱۶	۱۷۹۲/۸	۳۰/۱	۲۲۶۶/۴	امور اجتماعی
۴۱/۳	۳۰۶۸۴	۵۴۶۷/۳	۱۸	۸۴۵/۶	۳۷۰/۳	۳۷۰/۳	۷۸/۳	۷۸/۳	۹۶۵۱/۴	۳۸/۹	۴۰۰۴/۸	امور اقتصادی
۲/۱	۱۲۰۲/۲	۵۰۲۲/۸	۲۰	۲۱۰/۳	۸۳	۸۳	۵/۳	۵/۳	۵۲۵۹/۴	۹/۶	۷۸۷/۳	کشاورزی و منابع طبیعی
۱۹/۲	۲۰۹۵/۱	۸۷۰/۳	۳۳	۱۸۲/۶	۴۲	۴۲	۷/۵	۷/۵	۹۸۲/۰	۹/۶	۷۸۷/۳	منابع آب
۷۸/۲	۸۶۶/۹	۴۸۲/۳	۲/۵	۳۲/۸	۲۸۸	۲۸۸	۲۰/۸	۲۰/۸	۲۴۸۲	۲/۱	۱۷۱/۲	برق
۲۰/۶	۵۷۲/۶	۱۵۱/۸	۸/۹	۸۲/۶	۵۲/۵	۵۲/۵	۱/۵	۱/۵	۱۵۲۵/۴	۸/۲	۹۷۳/۱	صنایع
۵/۳	۱۱۹۲۰/۵	۱۴۲۲/۵	-	-	۷	۷	۲/۸	۲/۸	۲۰۵۷/۹	-	-	تفت
۳۱/۶	۱۲۷۸/۲	۳۷۶/۸	-	-	-	-	۳/۸	۳/۸	۴۷۲/۸	-	-	گاز
۱۷/۵	۳۲۲	۱۷۸/۹	۳۸/۹	۷۲/۳	۲۰/۳	۲۰/۳	۱	۱	۱۲۲۲/۸	۲/۵	۲۸۸/۶	معادن
۱۷/۱	۱۹۸/۳	۹۰/۱	۳۶/۷	۰/۷	۶	۶	۰/۵	۰/۵	۸۰/۲/۳	۰/۳	۲۵/۷	بازرگانی
۱۷/۸	۳۱۰/۲	۱۳۶۸/۱	۱۶/۸	۲۴۶/۳	۱۷۵/۶	۱۷۵/۶	۱۱/۳	۱۱/۳	۱۳۸۵/۸	۱۴/۶	۱۱۹۷/۳	راه و ترابری
۱۱/۵	۹۴۹/۳	۲۰۳/۰	۴۶/۵	۸/۷	۱۳	۱۳	۳/۸	۳/۸	۳۳۸۵/۴	۰/۶	۵۱/۵	پست و مخابرات
۱۲/۵	۵۸/۲	۱	۱۱۹/۵	۵/۱	۰/۳	۰/۳	۰/۵	۰/۵	۱۷۵/۴	۰/۳	۱۹/۵	جهانگردی
۲/۶	۲۹۵/۴	۷۸۶/۳	-	-	-	-	۹۴/۵	۹۴/۵	۱۱۹۱۰/۶	۱۲/۶	۱۲۰۰/۳	جمع امور سایر
-۹	۱۱۳/۰	۱۸۲/۰	-	-	-	-	۷/۵	۷/۵	۴۲/۶	۱۰۰	۸۱۸/۹	جمع کل
۳۱/۲	۳۷۶۹۲	۹۶۸۳۹	۲۶	۱۸۲/۴	-	-	۱۰۰	۱۰۰	۱۱۳۳۲۲	۱۰۰	۸۱۸۹	جمع کل

۱- اعتبارات جاری برنامه اول با تورم سالانه ۲۳ درصد پیش‌بینی شده که بسیار نزدیک به قیمت ثابت سال ۱۳۶۷ می‌باشد.

۲- اعتبارات جاری پیشنهادی برنامه دوم در لایحه برنامه با تورم سالانه ۱۲ درصد پیش‌بینی شده است.

برخورد سبب دفع نیروهای فنی و متخصص موجود در بخش کشاورزی که در دستگاههای دولتی مشغول به خدمت هستند خواهد گردید و یا طبق روال گذشته بخش مهمی از اعتبارات طرحهای عمرانی برای جلوگیری از این وضعیت به مصرف خواهد رسید که خود موجبات عدم تحقق اهداف برنامه را فراهم خواهد آورد.

عملیات زیربنایی آب و خاک و عملیات احیایی منابع طبیعی

برای نشان دادن کاهش اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی در لایحه برنامه دوم نسبت به برنامه اول عملیات زیربنایی و احیایی در زیربخشهای آب، خاک، جنگل و مرتع را مورد مقایسه و بررسی قرار می‌دهیم.

۱- اهداف کمی عملیات زیربنایی آب و خاک در لایحه برنامه دوم:

میزان مصوب عملیات زیربنایی آب و خاک در قالب طرحهای افزایش راندمان انتقال آب در انهار سنتی، تجهیز و نوسازی اراضی سنتی و ایجاد سیستمهای آبیاری تحت فشار و تجهیز و نوسازی اراضی زیرسدهای مخزنی به ترتیب در طول برنامه پنجساله اول در سطح ۷۵۰ هزار هکتار، ۵۰۶ هزار هکتار و ۳۰۰ هزار هکتار بوده که در طول لایحه برنامه دوم به ترتیب به ۳۰۷ هزار هکتار، ۲۵۱/۵ هزار هکتار و ۱۸۵ هزار هکتار تقلیل یافته که معادل ۴۱ درصد، ۵۰ درصد و ۶۲ درصد حجم مصوب برنامه اول می‌باشد. قابل ذکر است که در بخش آب در لایحه برنامه دوم پیش‌بینی شده سطح اراضی

زیرسدهای مخزنی کشور که مجهز به شبکه‌های اصلی (درجه ۱ و ۲) آبیاری و زهکشی خواهند شد بالغ بر ۱۵۳۵ هزار هکتار گردد. همچنین پیش‌بینی شده در پایان برنامه دوم ۷۳۴ هزار هکتار از این اراضی مجهز به شبکه‌های فرعی (درجه ۳ و ۴) آبیاری و زهکشی شود در صورتی که در طول برنامه پنجساله دوم تنها ۱۸۵ هزار هکتار عملیات تجهیز و نوسازی اراضی زیرسدهای مخزنی پیش‌بینی شده که با فرض تحقق صد در صد این میزان، عقب‌ماندگی عملیات تجهیز و نوسازی از شبکه‌های اصلی و فرعی آبیاری و زهکشی که لازمه بهره‌برداری علمی و فنی و اقتصادی از آب استحصالی سدها می‌باشد ۱۱۱۴ هزار هکتار خواهد بود. به تعبیر دیگر تنها در ۴۲۱ هزار هکتار از ۱۵۳۵ هزار هکتار اراضی زیرسدهای مخزنی عملیات تجهیز و نوسازی صورت گرفته و نیز با فرض تحقق صد درصد اهداف کمی مربوط به ایجاد شبکه‌های فرعی آبیاری که با توجه به عملکرد بسیار ضعیف این عملیات در برنامه اول به میزان ۲۰ درصد چندان صحیح هم نمی‌باشد تنها ۷۳۴ هزار هکتار از ۱۵۳۵ هزار هکتار و یا ۴۸ درصد دارای شبکه‌های فرعی خواهند بود. از همه اینها مهمتر فقدان طراحی و اجرای نظامهای بهره‌برداری صحیح از منابع آب و خاک و نگهداری سرمایه‌گذاریهی انجام شده در این سدها می‌باشد که عامل بسیار تعیین‌کننده‌ای در تحقق اهداف اقتصادی مورد نظر از اجرای طرحهای بزرگ تأمین آب در کشور می‌باشد.

طرح افزایش راندمان آبیاری در انهار سنتی به منظور افزایش راندمان انتقال آب از ۶۵ درصد به ۸۵ درصد اجرا شده و اجرای طرحهای تجهیز و نوسازی مزارع در اراضی سنتی و ایجاد شبکه‌های آبیاری تحت فشار راندمان توزیع آب در مزرعه را از ۴۷ درصد فعلی به ۶۵ درصد و ۸۵ درصد افزایش خواهد داد.

میزان عملیات مصوب طرح افزایش راندمان انتقال آب در انهار سنتی و طرحهای تجهیز و نوسازی اراضی سنتی و اجرای سیستمهای آبیاری تحت فشار در برنامه پنجساله اول به ترتیب برابر ۸/۴ درصد و ۱۱/۵ درصد کل کار بوده که این مقادیر در لایحه برنامه دوم به ترتیب ۵/۴ درصد و ۶ درصد تقلیل یافته است.

به تعبیر دیگر رشد متوسط سالانه اهداف کمی برنامه آب و خاک در قالب طرحهای یادشده در دوران لایحه برنامه دوم

نسبت به میزان مصوب سال ۱۳۷۲ به عنوان سال پایه منفی بوده و برای طرح افزایش راندمان انتقال آب ۲۲- درصد، برای طرح تجهیز و نوسازی اراضی سنتی ۱۶- درصد و برای طرح ایجاد سیستمهای تحت فشار ۱۱- درصد پیش‌بینی شده است.

جداول شماره ۸ و ۹ نشانگر تغییرات حاصله در روند اجرای طرحهای زیربنایی آب و خاک در برنامه اول و لایحه برنامه دوم می‌باشد.

با ملاحظه موارد یادشده عقلانی است نسبت به تأمین امکانات و اعتبارات لازم به منظور اجرای طرحهای زیربنایی آب و خاک که موجبات افزایش راندمان آبیاری در کشور را که در حال حاضر ۳۱/۵ درصد می‌باشد به ۵۵ درصد و بیشتر فراهم می‌آورد اقدام شایسته به عمل آورده و در کنار صرف هزینه‌های هنگفت در اجرای طرحهای جدید تأمین آب، با هزینه‌های به مراتب کمتر

جدول شماره ۸ - مقایسه رشد متوسط سالانه اهداف مصوب عملیات زیربنایی آب و خاک فصل کشاورزی:

(ارقام به هزار هکتار)

عنوان اهداف کمی	سال پایه ۱۳۶۷	سال ۱۳۷۲	سال ۱۳۷۷	رشد متوسط سالانه در دوران لایحه برنامه دوم	رشد متوسط سالانه در دوران لایحه برنامه دوم
افزایش راندمان انتقال آب در انهار سنتی	۴۸/۱	۲۲۰	۶۳	۳۵/۵	۲۲
تجهیز و نوسازی اراضی سنتی	۱۴	۵۰	۲۱	۲۹	۱۶
تجهیز و نوسازی اراضی مدرن	۳/۷	۸۰	۳۸	۸۵	۱۴
ایجاد سیستمهای آبیاری تحت فشار	-	۵۰	۲۸	-	۱۱

بخش منابع و برنامه

جدول شماره ۹- مقایسه اهداف کمی عملیات زیربخش جنگل و مرتع در لایحه برنامه دوم با عملکرد برنامه پنجساله اول و سالیان گذشته و میزان تخریب سالیانه

عنوان عملیات	میزان عملیات انجام شده اراضی سالهای ۶۷-۱۳۳۹	میزان عملیات انجام شده در طول برنامه پنجساله اول	میزان عملیات پیش‌بینی شده در طول لایحه برنامه دوم پنجساله	میزان تخریب
جنگل کاری	۱۲۶/۵	۳۴۹/۵	۳۴۵	۳۱۰
اصلاح واحیاء مراتع	۲/۰۵۹	۲/۷۳۵	۲/۶۰۰	۱/۳۰۰
تثبیت شنهای روان	۱/۴۳۹	۲/۸۹۰	۱/۴۱۰	۸۰۰
حفاظت خاک و آبخیزداری	۱/۱۹۴	۳/۰۱۰	۳/۳۵۰	۵۷/۰۰۰

نسبت به این مهم نیز همت گماشت و در صورت محدودیت منابع اولویت لازم و اول به این گونه طرحها داده شود.

۲- اهداف کمی عملیات احیائی در زیر بخش جنگل و مرتع در لایحه برنامه دوم:

تخریب شدید منابع طبیعی تجدیدشونده کشور، همچنان سرعت چند برابر نسبت به انجام عملیات احیائی دارد و استمرار چنین روندی در کشور به طور یقین در آینده‌ای نه چندان دور ما را از این نعمت بزرگ الهی محروم خواهد نمود و معلوم نیست روزی که چنین اتفاق شومی در کشور رخ دهد تکلیف ساکنین کشور چه خواهد شد. هنوز دیر نشده است بیابید خود و نسل آتی را از رحمت الهی دور نسازیم. متأسفانه اگر از فرصتهای موجود برای عینیت بخشیدن به حفظ و احیاء منابع طبیعی تجدید شوند کشور استفاده نشود جبران این مافات هرگز میسر نخواهد شد و جز خسران و یأس نصیبی حاصل نخواهد گردید. میزان

عملیات سالانه جنگل کاری، احیاء مراتع و تثبیت شنهای روان در لایحه برنامه دوم بطور متوسط سالانه به ترتیب معادل ۲۲/۲ درصد، ۴۰ درصد و ۳۵/۲ درصد میزان متوسط تخریب سالانه این منابع بوده و حجم عملیات آبخیزداری در مقایسه با حجم کل کار که بالغ بر ۵۶ میلیون هکتار از عرضه جنگلها و مراتع در مناطق شیب‌دار و کوهستانی کشور است تنها ۵/۹ درصد بوده و با توجه به وسعت آبخیز سدهای کشور که بیش از ۳۰ میلیون هکتار می‌باشد که حداقل ۱۰ - ۸ میلیون هکتار آن با فرسایش بسیار سنگین مواجه است بسیار ناچیز بوده و با هیچ منطقی سازگار نمی‌باشد، (جدول شماره ۱۰ نشانگر اهداف کمی عملیات در زیربخش جنگل و مرتع در لایحه برنامه دوم در مقایسه با عملکرد برنامه اول و سالیان قبل و میزان تخریب سالانه می‌باشد).

□ □ □